

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development= R&D) โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research= PAR) ซึ่งแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะก่อนดำเนินการวิจัย (Pre- research phase)

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research phase)

ระยะที่ 3 ระยะหลังดำเนินการวิจัย (Post- research phase)

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. เพื่อวิเคราะห์ระบบเดิมของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี
  2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี
  3. เพื่อทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี
- ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์ระบบเดิมของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

การวิเคราะห์ระบบเดิมเป็นการวิจัยระยะที่ 1 ระยะก่อนดำเนินการวิจัย (Pre- research phase) ซึ่งเป็นระยะเตรียมการที่ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546– พ.ศ. 2548 เกี่ยวกับบริบทชุมชน สภาพปัญหา ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ความเป็นมาของการตั้งชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ต้องพัฒนาของการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก และการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจชุมชน การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจวิธีการ

ดำเนินงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี มีผลการศึกษาดังนี้

1. บริบทชุมชน

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ในตำบลเกาะลอย ตำบลบางนาง ตำบลบางหัก ตำบลโคกจี่หนอน และตำบลหน้าประดู่ ซึ่งมีบริบทของชุมชนโดยทั่วไป ดังนี้

ภาพประกอบที่ 6 แผนที่อำเภอพานทอง

1.1 จำนวนครัวเรือนและประชากร

ตาราง 1 แสดงจำนวนครัวเรือน ประชากร และครัวเรือนเกษตรกร

ที่	ชื่อตำบล	ครัวเรือน ทั้งหมด (ครอบครัว)	ครัวเรือน เกษตรกร (ครอบครัว)	% ครัวเรือน เกษตรกร	ประชากรทั้งหมด (คน)		
					ชาย	หญิง	รวม
1	เกาะลอย	778	560	72 %	1,320	1,268	2,588
2	โลกจี่หนอน	865	726	84 %	1,557	1,627	3,184
3	บางนาง	1,711	1,249	73 %	2,666	2,700	5,366
4	บางหัก	284	278	98 %	585	621	1,206
5	หน้าประตู	671	583	81 %	1,166	1,217	2,383
	รวม	4,309	3,396	78 %	7,294	7,433	14,727

1.2 สภาพทั่วไป

สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝน แหล่งน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีลำคลองไหลผ่านหลายสายตามเขตตำบล มีคลองที่ไหลแยกจากคลองหลักเข้าสู่พื้นที่ของแต่ละตำบล ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย

สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิและความชื้น สภาพอุณหภูมิและความชื้นจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลแต่ละฤดูกาล ดังนี้ ฤดูร้อนอากาศร้อนเป็นระยะเวลานาน ฤดูฝนในช่วงต้นฤดู คือ เดือนพฤษภาคม-เดือนมิถุนายน บางปีฝนตกมาก บางปีฝนตกน้อยไม่เพียงพอต่อการเริ่มต้นเพาะปลูกและในช่วงเดือนกรกฎาคม-เดือนสิงหาคม จะเป็นระยะฝนทิ้งช่วงและแล้งมาก อากาศจะร้อนจัดในเวลากลางวัน ฤดูหนาวจะหนาวมากเป็นช่วง ๆ ระยะเวลาไม่กี่วัน

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับชั้น ป.4 ป.6 และ ป.7 และปัจจุบันมีหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนเปิดสอนชาวบ้านให้จบชั้นมัธยมศึกษา เกษตรกรในปัจจุบันนิยมส่งบุตรหลานให้เล่าเรียนในระดับสูงขึ้นเพื่อที่จะได้ประกอบอาชีพต่อไป

2. การอยู่อาศัย เป็นลักษณะแบบครอบครัวเดี่ยว หมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีครัวเรือนจับกลุ่มกันตามแหล่งเกษตรกรรม และบริเวณที่มีการคมนาคมตัดผ่าน
3. การบริโภคอาหาร นิยมบริโภคอาหารที่สุกแล้ว แต่ไม่ค่อยคำนึงถึงด้านคุณค่าโภชนาการ
4. น้ำกิน น้ำใช้ อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และจะเก็บไว้ใช้ในฤดูแล้ง ส่วนน้ำใช้เกษตรกรรมจะขุดสระไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตร
5. ความสัมพันธ์ นับถือกันแบบเครือญาติช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นับถือญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโส

ศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จะมีบางส่วนในหมู่ที่ 1 บ้านหัวไร่ ตำบลโคกขี้หนอน นับถือศาสนาคริสต์
2. ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ทำบุญสารทออกพรรษา ลอยกระทง รำผีโรง ไหว้ผีเรือน
3. ความเชื่อ เช่น เรื่องทิส คือ ทิสหวนอน ทิสหวับน ไค ทิสคนตาย ทิสสร้างบ้าน การทรงเจ้า และเชื่อไสยกลาง

ภาวะหนี้สิน

ภาวะหนี้สิน เกษตรกรประมาณ 80 % มีหนี้สิน การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและศักยภาพของชุมชน คือ การประกอบอาชีพการเลี้ยงกึ่งแซบวัย กึ่งกุลาดำ กึ่งขาว กึ่งก้ามกราม โดยการลดต้นทุนการผลิตและการหาตลาดเพื่อการส่งออก

1.3 ทุนของชุมชน

สภาพการถือครองที่ดิน ในเขตตำบลเกาะลอย ตำบลโคกขี้หนอน ตำบลบางนาง ตำบลบางหัก และตำบลหน้าประตู มีพื้นที่ถือครองทั้งหมด 44,375 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 38,271 ไร่ มีครอบครัวเกษตรกรทั้งหมด 3,396 ครอบครัว เฉลี่ยการถือครองที่ดินของเกษตรกรครอบครัวละประมาณ 18 ไร่

2. สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกึ่ง

2.1 สภาพปัญหา โดยลำดับตามความสำคัญของปัญหา

1. ต้นทุนการผลิตสูง
2. ราคาผลผลิตตกต่ำ
3. ขาดพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพ
4. ขาดพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำที่ทางราชการส่งเสริม สนับสนุน

5. ขาดน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค
6. แหล่งน้ำธรรมชาติตื้นเขิน
7. ไม่มีที่ดินสาธารณะขนาดใหญ่ที่จะทำเป็นสระน้ำในหมู่บ้าน
8. ดินเปรี้ยว
9. เกษตรกรยากจนเกิดภาวะหนี้สิน
10. การประกอบอาชีพอย่างเดียวทำให้รายได้ไม่เพียงพอ
11. ระดับการศึกษาของประชาชนต่ำ

2.2 ความต้องการ

1. ต้องการขยายการดำเนินงานของการตลาด เครือข่ายการส่งออกสัตว์น้ำ
2. ส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพเสริม
3. จัดตั้งกลุ่มให้มีความรู้ความต้องการและความสนใจ
4. ขุดลอกคลองแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่
5. ส่งเสริมให้มีการออมในรูปแบบสหกรณ์หรือกลุ่ม

3. ความเป็นมาของชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก อำเภอพานทอง

3.1 จุดเริ่มต้นของชมรมผู้เลี้ยงกุ้ง

เนื่องจากในปีงบประมาณ 2546 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้จัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ นำโดยนายเฉลิมชัย จันทรรดาพร ได้รวมกลุ่มคนที่มีความรู้เดียวกันมารวมตัวกัน และจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ในปี พ.ศ. 2547 ต่อมานายพรชัย บัวประดิษฐ์ ได้มาขยายผลต่อ โดยมีแนวความคิดที่จะรวมกลุ่มคนที่มีความรู้เดียวกันมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับกุ้งกุลาดำ กุ้งก้ามกรามเป็นเกษตรกรใน 5 ตำบลได้แก่ ตำบลเกาะลอย ตำบลโคกจี่หนอน ตำบลบางนาง ตำบลบางหัก และตำบลหน้าพระคู่ ทั้งนี้ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และได้พัฒนาเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพขึ้นตามความต้องการของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง และมีการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน โดยมีการระดมทุนจากสมาชิก

ชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ทั้ง 5 ตำบล โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในด้านการบริหารจัดการ วิธีการเลี้ยง การตลาด และแก้ปัญหาการเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง รวมถึงการหาแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร และจากแนวคิดนี้เอง แคนนำสมาชิกจึงได้ประสานกับส่วนราชการต่าง ๆ ในภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามาร่วมประชุม คัดวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา จุดอ่อน และจุดแข็งในอาชีพ ร่วมกับสมาชิกในพื้นที่ และเพื่อให้สามารถกำหนดแนวทาง

การแก้ปัญหาในแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้จัดตั้งคณะทำงานในรูปแบบของชมรมขึ้นในกลุ่มสาขาอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้ชื่อว่า ชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก เพื่อทำหน้าที่ แก้ไขปัญหาในด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ให้ประสบผลสำเร็จแก่สมาชิกในชุมชนอย่างยั่งยืน (ภาคผนวก ข)

3.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชมรม

1. เพื่อเสริมสร้าง สนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมและเผยแพร่กิจกรรมการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาของหมู่บ้านให้เป็นที่ไปอย่างมีคุณภาพ
3. เพื่อพัฒนาการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ตามมาตรฐานของกรมประมง
4. เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองราคาซื้อขายกับ บริษัทส่งออกและพ่อค้าคนกลาง
5. เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารด้านวิชาการแก่สมาชิก และผู้สนใจทั่วไป
6. เพื่อเป็นหน่วยกลางในการดำเนินการออกหนังสือกำกับการจำหน่ายสัตว์น้ำคุณภาพให้กับสมาชิก
7. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในชมรมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายหลังจากการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา
8. เพื่อเป็นจุดสาธิตการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ให้กับสมาชิกและบุคคลทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้

3.3 กิจกรรมของชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก

1. ประสานจัดลูกพันธุ์กุ้ง ปลาที่มีคุณภาพให้กับสมาชิก
2. ประสานจัดหานักวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ารับการตรวจคุณภาพของน้ำ กุ้ง ปลา
3. ประสานงานกับหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ในการจัดหาวิทยากรเพื่ออบรมให้ความรู้ด้านการใช้ จุลินทรีย์และการเลี้ยงปลอดภัยจากสารเคมี
4. ส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มมีการลดต้นทุนการผลิต โดยการผลิตอาหารใช้เอง
5. ดำเนินการจัดหาอาหารเลี้ยงกุ้ง ปลาที่มีคุณภาพในราคาถูกลงกว่าท้องตลาด จัดจำหน่ายให้กับสมาชิก
6. ประสานงานด้านการตลาด กับบริษัท ไทยสฟริงฟิช จำกัด เพื่อส่งออก และจำหน่ายกุ้งปลา ในราคาที่เหมาะสม ไม่ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางให้กับสมาชิกดูแลผลประโยชน์ด้านการส่งออก ให้กับสมาชิกในชมรมอย่างทั่วถึง

3.4 คณะกรรมการบริหารชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก

1. นายพรชัย บัวประดิษฐ์ ประธาน
2. นายเพ็ญ นิสสัยพันธ์ รองประธาน
3. นายบัญชา ศรีสวัสดิ์ รองประธาน
4. นายธนา เจริญสุข เลขานุการ
5. นายไพโรจน์ เหลือหลาย เกร็ดญิก
6. นายสัญญา เวียงสมุทร กรรมการ
7. นายเอกสิน เจริญสุข กรรมการ
8. นายนาวิ มีสะอาด กรรมการ
9. นายสมนึก สอนศิริ กรรมการ
10. นายประยงค์ เจริญสุข กรรมการ

3.5 นโยบายการดำเนินงานของชมรม

คณะกรรมการบริหารชมรมได้วางแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อให้ชมรมประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้า สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุมและทั่วถึง โดยมีแนวนโยบายการดำเนินงาน ดังนี้

1. สมาชิกภายในชมรมได้รับการพัฒนาในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ทักษะความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
2. พัฒนาอาชีพการเลี้ยงกุ้งออกไปให้มีความยั่งยืนและไม่ทำลายสภาพแวดล้อม
3. เผยแพร่กิจกรรมของชมรมออกไปสู่กลุ่มเกษตรกรรายอื่น นอกเหนือจากสมาชิกในชมรมให้ได้รับความรู้ และสร้างความยั่งยืนในอาชีพต่อไป
4. มีการจัดตั้งเป็นสหกรณ์เพื่อเป็นศูนย์กลางการจำหน่ายกุ้งของกลุ่มสมาชิกและกลุ่มเกษตรกรรายอื่น ๆ
5. ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านวิชาการ ในการตรวจสภาพน้ำและกุ้งของสมาชิกและบุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยการประสานงานร่วมกับสำนักงานประมงจังหวัด
6. ดำเนินการเพาะพันธุ์ลูกกุ้งที่มีคุณภาพเพื่อให้กลุ่มสมาชิกได้นำไปใช้ในการเลี้ยง โดยไม่ต้องจัดซื้อจากแหล่งเพาะพันธุ์ที่อื่น
7. จัดซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงในราคาต้นทุนในนามของชมรมให้กับสมาชิก เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงกุ้ง

4. การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ต้องพัฒนาของการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก

การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ต้องพัฒนาของการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก ผู้วิจัยได้ร่วมวิเคราะห์จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม กรณีศึกษา ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 จุดเด่น ของการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีดังนี้

1. ผู้นำกลุ่ม มีภาวะผู้นำ คือ มีวิสัยทัศน์ ในการบริหารจัดการ ได้รับการยอมรับ จากสมาชิก และบุคคลภายนอก ซึ่งนายพรชัย บัวประดิษฐ์ ประธานชมรมได้ให้ความคิดเห็น ในเรื่องนี้ว่า กลไกที่ช่วยให้ประสบผลสำเร็จ อยู่ที่กระบวนการพัฒนาประกอบด้วย คุณสมบัติ 3 ประการคือ
  - 1) การครองตน โดยสามารถทำให้ตนเป็นตัวอย่าง เช่น มีความเอื้ออารี ไม่เสพสิ่ง เสพติด และไม่เล่นการพนัน เป็นต้น
  - 2) การครองคน โดยการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพสิทธิของแต่ละคน
  - 3) การครองงาน โดยต้องศึกษาทบทวน รับผิดชอบงานได้ถูกต้อง ชัดเจน โปร่งใส ตัวอย่างเช่น กรรมการของชมรม ต้องชี้แจงที่มาของเงินและทรัพย์สินว่าได้มาอย่างไรระบบบัญชี ของกลุ่มทั้งการรับ-ฝาก คงเหลือ ต้องไม่ปิดบัง สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา มุ่งเน้น ผลประโยชน์ต่อชมรมและสังคมเป็นหลัก ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อถือศรัทธา
2. คุณภาพของสินค้า ซึ่งหมายถึง กุ้ง ปลา ที่เลี้ยงโดยสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งตำบล บางหัก เป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานการส่งออก ใช้เทคนิคการเลี้ยงกุ้งด้วยจุลินทรีย์ชีวภาพไม่มีสาร เคมีตกค้าง มีการควบคุมโรค โดยได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GAP ของการเลี้ยงกุ้ง กรมประมง ปลอดภัยกับผู้บริโภค ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งออก
3. การลดต้นทุนการผลิตโดยดำเนินการ ดังนี้
  - 1) ผลิตอาหารกุ้ง ทำปุ๋ยน้ำชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพใช้เอง แทนการใช้ยาและ สารเคมี
  - 2) สมาชิกชมรมสามารถซื้อพันธุ์กุ้ง พันธุ์ปลา มาเลี้ยงได้ในราคาถูก ในนามของ ชมรม
  - 3) จัดซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงในนามของชมรม ซึ่งได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาด
4. ตลาดรับซื้อ ชมรมได้มีการติดต่อทางการค้ากับแหล่งรับซื้อโดยตรง คือ บริษัท ไทยสฟิงฟิช จำกัด จังหวัดระยอง ทำให้สินค้ามีแหล่งจำหน่าย ราคาดีกว่าการขายทั่วไป
5. ความเข้มแข็งของสมาชิก สมาชิกชมรมมีระเบียบวินัย มีความรักสามัคคี ปฏิบัติ ตามข้อตกลงของชมรมและผู้นำอย่างเคร่งครัด มีการทำงานเป็นทีม แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ทำให้

กลุ่มมีความเหนียวแน่น

4.2 จุดด้อย ของผลผลิตและการบริหารจัดการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีดังนี้

1. น้ำหนักสินค้าไม่ได้ตามที่บริษัทรับซื้อกำหนด ในการเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาแต่ละบ่อ ผลผลิตที่ได้มีขนาดไม่เท่ากัน ซึ่งบางขนาดไม่ตรงกับการรับซื้อ ทำให้ไม่ได้ราคา ในส่วนที่ได้ขนาด ก็มีผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของบริษัทที่รับซื้อ

2. กุ้งเป็นสัตว์น้ำที่เลี้ยงยาก และต้นทุนการเลี้ยงสูง หากประสบปัญหาเรื่องภูมิอากาศ หรือสภาพน้ำไม่เหมาะสม กุ้งก็จะตาย จึงมีความเสี่ยงในการประกอบอาชีพสูง เพราะธรรมชาติเป็น สิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ เกษตรกรจึงต้องเอาใจใส่และดูแลอย่างใกล้ชิด

3. ขาดการวางแผนการผลิตเพื่อการส่งออกระยะยาว กลุ่มยังขาดการวางแผนด้านการ ผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การปล่อยลูกพันธุ์ของสมาชิกนั้น ใช้วิธีเลี้ยงพร้อมกัน ที่เดียวหมดทุกบ่อ ผลผลิตขายได้เพียง 1-2 ครั้งต่อปี ส่งผลให้มีผลผลิตมากเกินความต้องการของ ตลาด ราคาจึงต่ำ และบางช่วงไม่มีผลผลิตออกสู่ตลาดตามความต้องการของผู้รับซื้อได้

4.3 จุดที่ต้องพัฒนา ต้องพัฒนาระบบบริหารจัดการให้ครบวงจร การวางแผน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จัดทำสรุปผล รายงานผลอย่างเป็นระบบ บันทึกปัญหาในการบริหาร จัดการและการดำเนินงาน รวมทั้งประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อการวางแผนในอนาคต และลด ภาวะความเสี่ยงในการประกอบอาชีพให้น้อยลง

จากการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และจุดที่ต้องพัฒนาของการบริหารจัดการชมรม ผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก สรุปได้ตามตาราง 2

ตาราง 2 สรุปการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย จุดที่ต้องพัฒนาของการบริหารจัดการชมรม
ผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก

จุดเด่น	จุดด้อย	จุดที่ต้องพัฒนา
1. ผู้นำกลุ่มมีภาวะผู้นำ	1. น้ำหนักและปริมาณของ	1. ระบบการบริหารจัดการ
2. คุณภาพของสินค้า ได้	สินค้าไม่ได้ตามที่บริษัทรับ	อย่างครบวงจร
มาตรฐานการส่งออก	ข้อกำหนด	2. การวางแผนการผลิต
3. มีกระบวนการ แนวทาง	2. ขาดการวางแผนการผลิต	3. การเก็บข้อมูลและบันทึก
ลดต้นทุนการผลิต	เพื่อการส่งออกระยะยาว	ข้อมูล ด้านการผลิต การตลาด
4. มีตลาดรับซื้อโดยตรง	3. มีความเสี่ยงต่อการเสียหาย	ปัญหาการดำเนินงาน เพื่อเป็น
ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง	สูงกว่าการเลี้ยงปลา	ข้อมูลในการดำเนินงานในปี
5. ความเข้มแข็งของ	4. เกษตรกรต้องใช้เวลาตลอด	ต่อ ๆ ไป
สมาชิกชมรม	ทั้งวัน ในการดูแลและเฝ้าระวัง	4. ปรับกระบวนการเลี้ยงใหม่
	มิให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย	เพื่อลดภาวะความเสี่ยงในการ
	5. เกษตรกรไม่นิยมจดบันทึก	ประกอบอาชีพ
	ข้อมูลต่าง ๆ	

5. การดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ. 2548

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
สำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง เขตพื้นที่อำเภอพานทอง ซึ่งมีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งจำนวนมาก ประมาณ
200 กว่าราย แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มีปัญหาในการเลี้ยงกุ้งต่าง ๆ มากมาย
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง จึงได้มีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยมี
การสำรวจและสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จากการที่
ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
พานทอง จังหวัดชลบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-พ.ศ. 2548 มีรายละเอียดของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา
อาชีพ ดังนี้

5.1 ปี พ.ศ. 2546

การดำเนินการด้านการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงกุ้ง ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอพานทอง เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2546 ตามนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษา

นอกโรงเรียน ซึ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพอย่างเต็มรูปแบบ โดยการดำเนินการจัดทั้ง 3 ขั้นตอน คือ การจัดการศึกษาเพื่อฝึกทักษะอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อเข้าสู่อาชีพ และจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้เริ่มดำเนินการให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ในเขตตำบลเกาะลอย ตำบลโคกจี่หนอน ตำบลบางนาง ตำบลบางหัก และตำบลหน้าประดู่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งสนใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 20 คน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2546 โดยมีนายเฉลิมชัย จันทรรดาพร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จด้านการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เป็นวิทยากรผู้สอนแนะนำกระบวนการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบริหารจัดการด้านการจัดฟาร์มและการเลี้ยง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้ดำเนินกิจกรรมเป็นระยะ ๆ โดยการเชิญวิทยากร เจ้าหน้าที่จากกรมประมง สำนักงานเกษตรอำเภอพานทอง มาให้ความรู้ระหว่างการเลี้ยงโดยตลอด นอกจากนี้ ได้พากลุ่มเกษตรกร เข้าศึกษาดูงานการเลี้ยงกุ้งตามมาตรฐาน COC ณ กลุ่มเกษตรกรตำบลเนินพระ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบชีวภาพ ตามหลักสูตรของ ดร.รสสุคนธ์ พุ่มพันวงส์ จังหวัดระยอง ซึ่งหลังจากกลับมาจากการศึกษาดูงาน สมาชิกในกลุ่มได้นำมาปรับประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตน ซึ่งปรากฏว่าประสบความสำเร็จอยู่ในขั้นที่น่าพอใจเป็นอย่างมาก

5.2 ปี พ.ศ. 2547

ในปี พ.ศ. 2547 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพด้านการเลี้ยงกุ้ง ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง จำนวน 21 คน ภายใต้การนำของ นายพรชัย บัวประดิษฐ์ ประธานชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก โดยมีสภาพปัญหาและความต้องการให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การลดต้นทุน การผลิต การตลาด กระบวนการในการรวมกลุ่มสมาชิก การระดมทุน การลงหุ้นและการปันผล เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป็นกลุ่มที่มีความยั่งยืนต่อไป ซึ่งผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง (นายธีรยศ แสงอำนาจเจริญ) เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดเพื่อพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่องได้ ลดต้นทุนการผลิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพเลี้ยงกุ้ง จึงได้ดำเนินการสนับสนุนจัดกลุ่มพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง

วิธีดำเนินการ คือ การเชิญกลุ่มสมาชิกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อศึกษาระบบการเลี้ยงและสภาพปัญหาของแต่ละคนร่วมกัน พร้อมเชิญผู้รู้ครูภูมิปัญญา และเจ้าหน้าที่ประมงจังหวัด เจ้าหน้าที่ศูนย์เพาะพันธุ์สัตว์น้ำตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอพานทอง ตัวแทนจากบริษัทต่าง ๆ คือ บริษัท CP และนายกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งภาคตะวันออกไทย นอกจากนี้ได้พากลุ่มสมาชิก เข้าศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการ ณ ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี และศึกษาดูงาน ติดต่อประสานงานเรื่องการตลาดในการส่ง

กึ่งโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ณ บริษัทไทยสฟิงฟิช จำกัด จังหวัดระยอง วันที่ 24 มีนาคม 2547 ศึกษาดูงานด้านการผลิตอาหารกุ้งใช้เองเพื่อเป็นการลดต้นทุน การผลิต ณ อำเภอบ่อทอง วันที่ 27 พฤษภาคม 2547 ให้ความรู้การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพใช้เองเพื่อปรับสภาพในบ่อเลี้ยงกุ้ง แทนการใช้สารเคมี และลดต้นทุนการผลิต ซึ่งหลังจากได้ประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วได้นำมาประยุกต์ใช้จนสมาชิกในกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานด้านการเลี้ยงกุ้งตามมาตรฐาน GAP จากกรมประมง จำนวน 30 ราย

จากการจัดทำเวทีชาวบ้านโดยสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้ง มีการเรียนรู้ร่วมกันโดยจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยน้ำชีวภาพและปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อนำไปใช้ในการปรับสภาพน้ำในบ่อให้มีความเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงกุ้ง แทนการใช้สารเคมี ตามมาตรฐาน GAP ของการเลี้ยงกุ้ง กรมประมง และเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการเลี้ยงกุ้ง ณ บ้านเลขที่ 24 หมู่ 2 ตำบลบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 และ 20 กุมภาพันธ์ 2547 โดยเชิญครูภูมิปัญญาไทย คุณสมบัติ กาญจนามาเป็นวิทยากรให้ความรู้ วันที่ 9 เมษายน 2547เชิญสมาชิกมาร่วมประชุมและแจกปุ๋ยน้ำชีวภาพที่ได้จากการหมัก เพื่อนำไปใช้ในบ่อของสมาชิก

จากการที่ตัวแทนสมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพการเลี้ยงกุ้งศึกษาดูงานแหล่งการเรียนรู้ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี เกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งชีวภาพและศึกษาดูงานที่บริษัทไทยสฟิง ฟิช จำกัด เกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาด ผลที่ได้เมื่อกลับมาจากการศึกษาดูงานแล้ว สมาชิกกลุ่มได้นำวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับพื้นที่ เช่น การไถกลบบ่อดิน พลิกดินที่อยู่ข้างล่างขึ้นมาตากแดด เพื่อนำเชื้อโรคที่สะสมอยู่สำหรับเรื่องการตลาด ตัวแทนกลุ่มได้ทำหนังสือ กำหนดราคายื่นเสนอให้กับบริษัท เพื่อตกลงการซื้อขายกุ้งในราคาประกัน โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพได้รับใบรับรองการปฏิบัติทางประมงที่ดี สำหรับการผลิตกุ้งก้ามกราม ของกรมประมง

ผลจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สมาชิกในกลุ่มได้มีพัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีการหมักน้ำชีวภาพใช้แทนสารเคมี ซึ่งได้เชิญครูภูมิปัญญาไทย คุณสมบัติ กาญจนามาสาขาศาสตร์กรรมทฤษฎีใหม่เป็นวิทยากรผู้สอน และการประกอบเครื่องโม่ และผลิตอาหารใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิต เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 นอกจากนี้สมาชิกยังได้มีการระดมทุนจากกลุ่มสมาชิก เป็นเงิน 50,000 บาท โดยการให้สมาชิกมีหุ้นในกลุ่ม 1,000 หุ้นๆ ละ 50 บาท และมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปี พ.ศ. 2547 มีสมาชิกจำนวน 43 คน และมีการพัฒนาขยายให้ผู้สนใจจากสถานที่ไม่ไกลเคียง เพื่อสร้างกลุ่ม รวมทั้งขยายกิจกรรมเพิ่มให้กับกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ อีกต่อไป

จากการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และจากการเลี้ยงกุ้งเพื่อการส่งออก ยังมีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ คือเรื่องธรรมชาติ เช่น ฝนตกมากเกินไป ทำให้ไม่สามารถปรับอุณหภูมิ

ของน้ำได้ ระยะเวลาที่ต้องการเลี้ยงแบบหมุนเวียนของสมาชิก ไม่สามารถปฏิบัติได้ อย่างครบวงจร เนื่องจากต้องมีช่วงของการพักบ่อเลี้ยง สมาชิกจึงเสนอว่าควรมีอาชีพเสริมในช่วงพักบ่อ ซึ่งสมาชิกเกิดแนวคิดว่าคุณภาพของน้ำเหมาะแก่การเลี้ยงปู จึงต้องการศึกษาเรื่องการเลี้ยงปู ซึ่งในปี พ.ศ. 2548 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง มีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ดังนี้

5.3 ปี พ.ศ.2548

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้ประสานเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ คือ นายภิญโญ เกียรติภิญโญ ประธานชมรมกุ้งขาวไทย ให้ความรู้ด้านการตลาด เทคนิคการเลี้ยง การเพาะพันธุ์กุ้ง การใช้จุลินทรีย์ชีวภาพในบ่อเลี้ยง นอกจากนี้ยังมีบริษัทประวิทย์ อาหารสัตว์ มาแนะนำการใช้อาหารในการเลี้ยงกุ้ง จากนั้นนำสมาชิก จำนวน 48 คน ไปศึกษาดูงาน เรียนรู้ การประกอบอาชีพการเลี้ยงปูทะเล ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง จังหวัดจันทบุรี

เมื่อสมาชิกในกลุ่มเข้มแข็งขึ้น มีชื่อเสียง จนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเลี้ยงกุ้ง เพื่อการศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เริ่มเข้ามาติดต่อประสานงานมากขึ้น และมีกระบวนการคิดในเรื่องความเป็นไปได้ที่จะเลี้ยงปูทะเล แต่การเลี้ยงปูทะเลถึงจะมีความเป็นไปได้ แต่ก็ไม่คุ้มทุนต่อการลงทุนและเนื่องจากกุ้งไม่ได้ขนาดตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้น สมาชิกจึงมีแนวความคิดจะนำกุ้งที่ไม่ได้ขนาดมาแปรรูป แต่สมาชิกยังไม่มีประสบการณ์เพียงพอในเรื่องของการแปรรูป จึงมีความต้องการจะศึกษาดูงานเรื่องการแปรรูปอาหาร นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยมารับตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง เมื่อ ปี พ.ศ. 2548 เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ในการประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เช่น ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น การตลาดที่รับซื้อกุ้งน้อยลง รวมทั้งปัญหาในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม เนื่องจากความต้องการของสมาชิกกลุ่มที่จะเปลี่ยนอาชีพ แต่ไม่มีความรู้ในด้านการประกอบอาชีพอื่น สมาชิกในกลุ่มบางคนมีปัญหาขาดทุนทำให้เกิดความเครียด และยังประสบปัญหาการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ทั้งของโลกและประเทศ ในด้านการส่งออกกุ้ง ผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งรวมทั้งสมาชิก ได้มีการประสานงานร่วมกันกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง และหน่วยงานเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องใช้กระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งอย่างแท้จริง รวมทั้งต้องมีการระดมความคิดร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกและของประเทศในการส่งออกกุ้ง ซึ่งต้องมีการประสานงานหน่วยงานเครือข่ายต่าง ๆ มากมาย

จากการวิเคราะห์ระบบเดิม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง เขตพื้นที่อำเภอพานทอง มีผลการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทเป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่ในการบริหารด้านวิชาการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ทั้งระบบ และเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน โดยนำวงจรบริหารงานคุณภาพ คือ วงจรเดมมิง (Deming cycle) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยและพัฒนาในการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และผู้วิจัยได้ประยุกต์จากรูปแบบการบริหารเชิงปฏิบัติการของนรินทร์ ศรีแก้ว (2550: 5) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นสังเกตผล และขั้นสะท้อนผล โดยมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการบริหารงานคุณภาพ หรือ วงจรคุณภาพเดมมิง หรือ PDCA คือ P : การวางแผน (Planning) D : การลงมือปฏิบัติตามแผน (Doing) C : การตรวจสอบ (Checking) และ A : การปรับปรุง (Action) ซึ่งผลจากการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ว่าการเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรนั้น ความต้องการหลัก ๆ คือ การส่งออกให้กับบริษัท ที่มีความต้องการสัตว์น้ำที่ได้รับรองมาตรฐานว่าไม่มีสารตกค้าง รวมทั้งสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้ง มีการปรับแผนการเลี้ยงจากการเลี้ยงกุ้ง มาเป็นการเลี้ยงปลา ซึ่งตลาดส่งออกมีความต้องการ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยผลของการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับความต้องการของตลาดส่งออก ซึ่งรูปแบบที่ได้จากการพัฒนา คือ พานทองโมเดล (PANTONG Model) มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบพานทองโมเดล (PANTONG Model)

P : Planning คือ การร่วมมือกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยกำหนดเป้าหมาย และการจัดกิจกรรม

A : Action คือ การดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

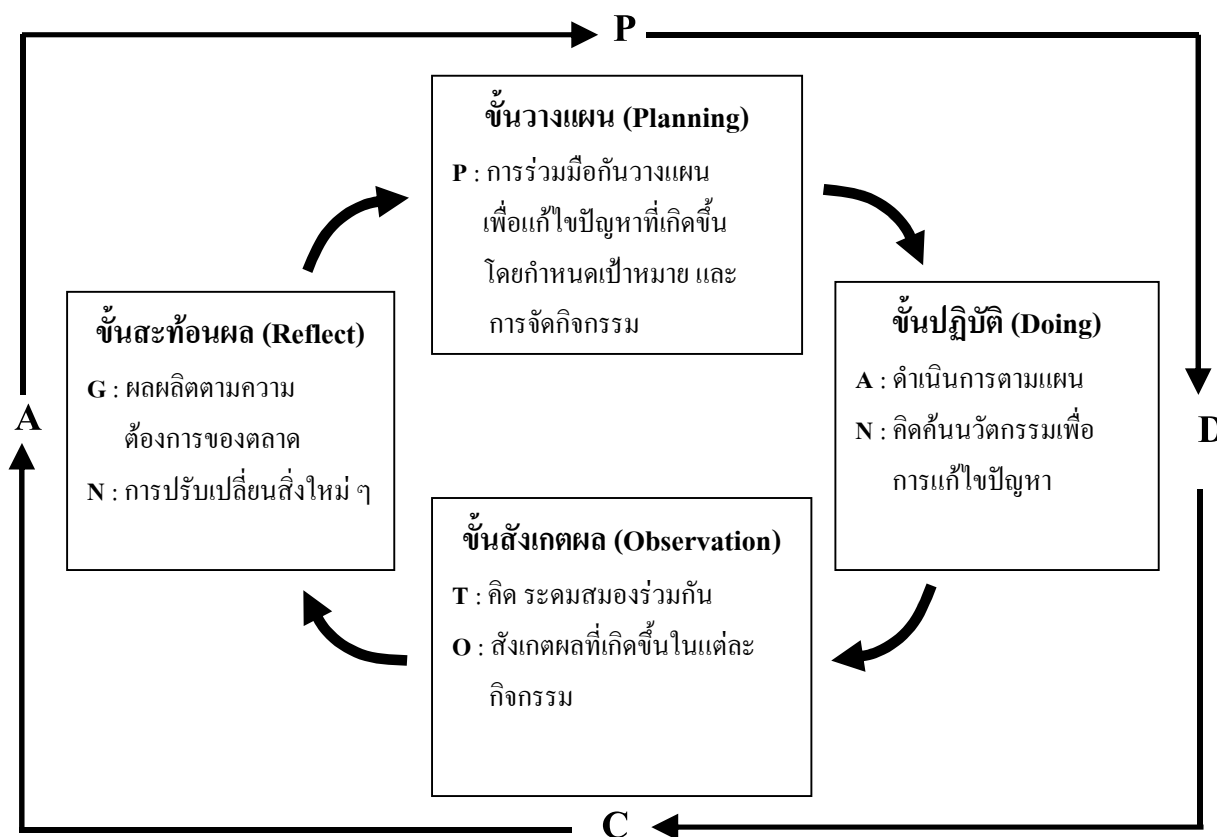
N : Innovation คือ การคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหา

T : Thinking คือ การคิด การระดมสมองร่วมกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา

O : Observation คือ การสังเกตผลที่เกิดขึ้นในแต่ละกิจกรรม รวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือในการบันทึกผล

N : Newness คือ การปรับเปลี่ยนสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

G : Goods คือ การวางแผนกำหนดผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดส่งออก รูปแบบ PHANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวงจรคุณภาพเต็มมิ่ง หรือ PDCA ตามภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 รูปแบบ PANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 4 ขั้นตอน

จากภาพประกอบ 7 ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบ PANTONG Model ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นวงจรบริหารงานคุณภาพ PDCA

จุดมุ่งหมายของรูปแบบ PANTONG Model คือ เพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น เพิ่มคุณภาพของกระบวนการและผลผลิต เป็นการดำเนินงานควบคู่ไปกับการปรับปรุงแก้ไขไปพร้อมกัน เพื่อที่จะสะท้อนผล หรือตรวจสอบการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อมูล

ประกอบการตัดสินใจในการเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสม ในการวางแผนการปฏิบัติงานครั้งต่อไป คือ วิธีการใหม่ เทคนิคใหม่ โครงการใหม่ ๆ ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด

ผลจากการพัฒนารูปแบบ PANTONG Model ผู้วิจัยได้นำเสนอการเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบเดิมกับรูปแบบ PANTONG Model เพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังตาราง 3

ตาราง 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบเดิมกับรูปแบบ PANTONG Model

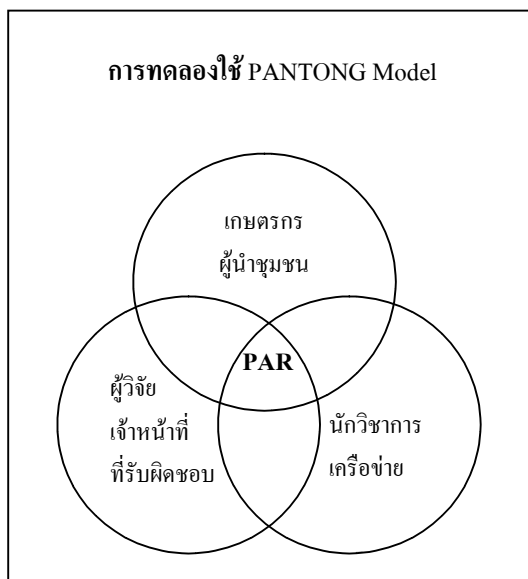
ระบบเดิม	รูปแบบ PANTONG Model	สิ่งที่พัฒนาเพื่อแก้ไขระบบเดิม โดย รูปแบบ PANTONG Model
1. ไม่มีทิศทางการพัฒนา	นำวงจร Deming มาใช้กับ	การบริหารงานคุณภาพ โดยการ
2. ไม่มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน	การบริหารจัดการ โดยมี การวางแผนการปฏิบัติงานการ	วางแผนระยะสั้นและระยะยาว เพื่อกำหนดเป้าหมาย การจัด
3. ไม่มีแผนการปฏิบัติงานหรือแผนพัฒนาในแต่ละปีหรือแต่ละครั้งในการทำงาน	ตรวจสอบสังเกตผล และสะท้อนผลเพื่อการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ไม่สิ้นสุดและมีทิศทางในการบริหารจัดการ	กิจกรรม ให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนางานอย่างมีทิศทางตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

เมื่อได้รูปแบบ PANTONG Model แล้ว ผู้วิจัยได้นำรูปแบบ PANTONG Model ไปทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ มีผลการทดลองและประเมินผลการทดลอง ดังนี้

3. การทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

การนำรูปแบบ PANTONG Model ไปทดลองและประเมินผลการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งมีการนำผลมาปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ตามวงจร PDCA และกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเป็นการทำงานร่วมกันของ 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายชุมชน ประกอบด้วยเกษตรกร ผู้นำชุมชน 2) ฝ่ายนักวิชาการ เครือข่าย ประกอบด้วย นักวิชาการเกษตร นักวิชาการประมง วิทยากร บุคคล หน่วยงานเครือข่าย 3) ฝ่ายเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ ผู้วิจัย แสดงรายละเอียดของการนำรูปแบบไปใช้ ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 การนำรูปแบบ PANTONG Model ไปทดลองใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพ

จากภาพประกอบ 8 การนำรูปแบบ PANTONG Model ไปใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของ 3 ฝ่าย ที่มงานทำการกำหนดภาระหน้าที่ร่วมกัน และได้แบ่งหน้าที่การทำงานกัน ดังนี้

1. เกษตรกร ผู้นำชุมชน มีหน้าที่ผลิตผลผลิตให้ได้คุณภาพ ตามเงื่อนไขของการส่งออก ที่ผู้รับซื้อกำหนด เพื่อจำหน่ายผลผลิตทั้งในชุมชน นอกชุมชน และส่งออกต่างประเทศ บันทึกปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่พบ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการแก้ปัญหาครั้งต่อไป โดยมีผู้นำชุมชน เป็นผู้ประสานงานดูแลและช่วยเหลือ สนับสนุน อย่างใกล้ชิด รวมทั้งประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่ม ให้เกษตรกรในชุมชนได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการรวมกลุ่ม

2. นักวิชาการ เครือข่าย ประกอบด้วย นักวิชาการเกษตร นักวิชาการประมง วิทยากร บุคคล หน่วยงานเครือข่าย มีหน้าที่ให้การสนับสนุนในการให้ความรู้ต่าง ๆ กับเกษตรกร เช่น การตลาด การเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปลาด้วยวิธีเกษตรธรรมชาติ การป้องกันโรค การลดต้นทุนการผลิต และระบบ การบริหารจัดการ เป็นต้น

3. ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ มีหน้าที่ติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อรับทราบความต้องการและปัญหาในการดำเนินงาน จากข้อมูลของเกษตรกร โดยการบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการในแต่ละครั้ง และการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลไปประสาน นักวิชาการ

เครือข่าย เพื่อหาแนวทาง วิธีการแก้ปัญหา ส่งเสริมความรู้ใหม่ ๆ ให้กับกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มให้เป็นที่รู้จัก เพื่อเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป

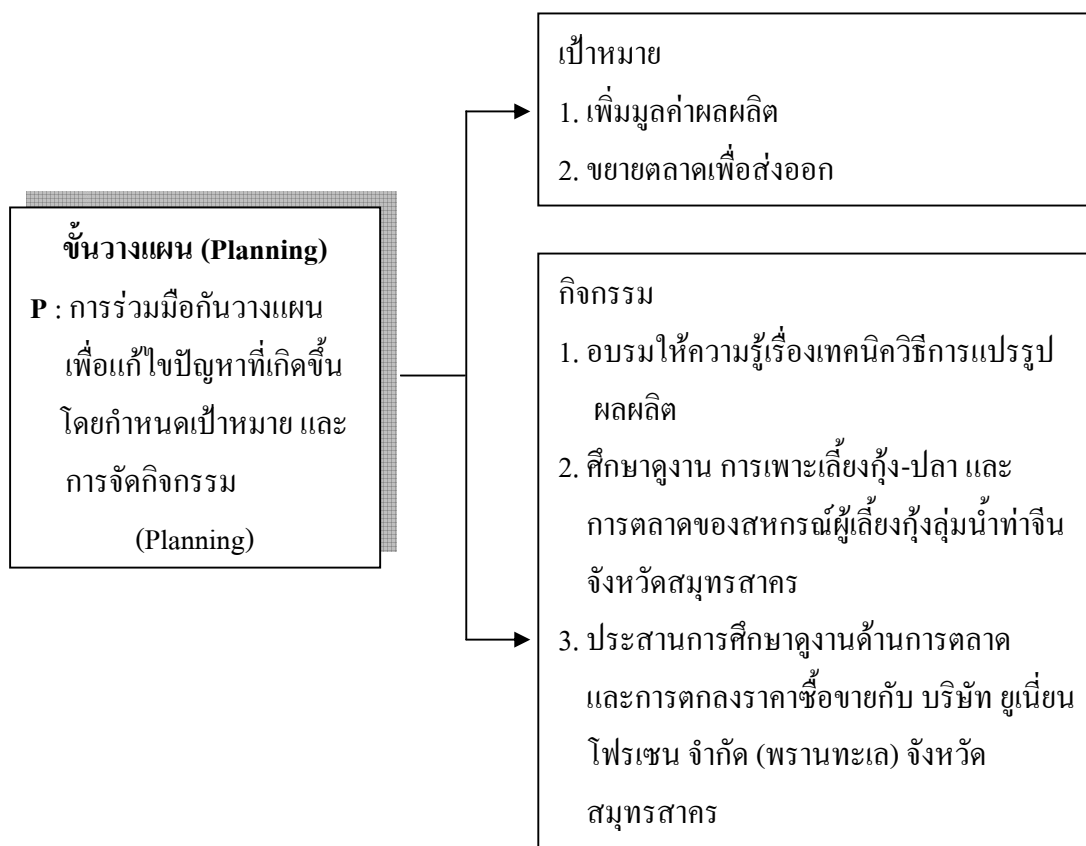
นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนถึงบทบาทของผู้วิจัย และทีมงานทุกฝ่าย ที่จะดำเนินการวิจัยร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มพัฒนาอาชีพ สมาชิกของกลุ่มช่วยกันระดมสมองเพื่อคิดว่าปัญหาของกลุ่มเกษตรกร คืออะไร โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา หลังจากนั้นร่วมกันวิเคราะห์ว่าปัญหาใดแก้ไขได้ ปัญหาใดแก้ไขไม่ได้ ซึ่งพบว่า ปัญหาของกลุ่มเกษตรกร ผู้เลี้ยงกุ้ง สามารถแยกแยะเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังผลจากการทดลองและประเมินผลการทดลอง การนำ PANTONG Model ไปใช้ จำนวน 3 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-พ.ศ. 2551 ดังนี้

ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2549

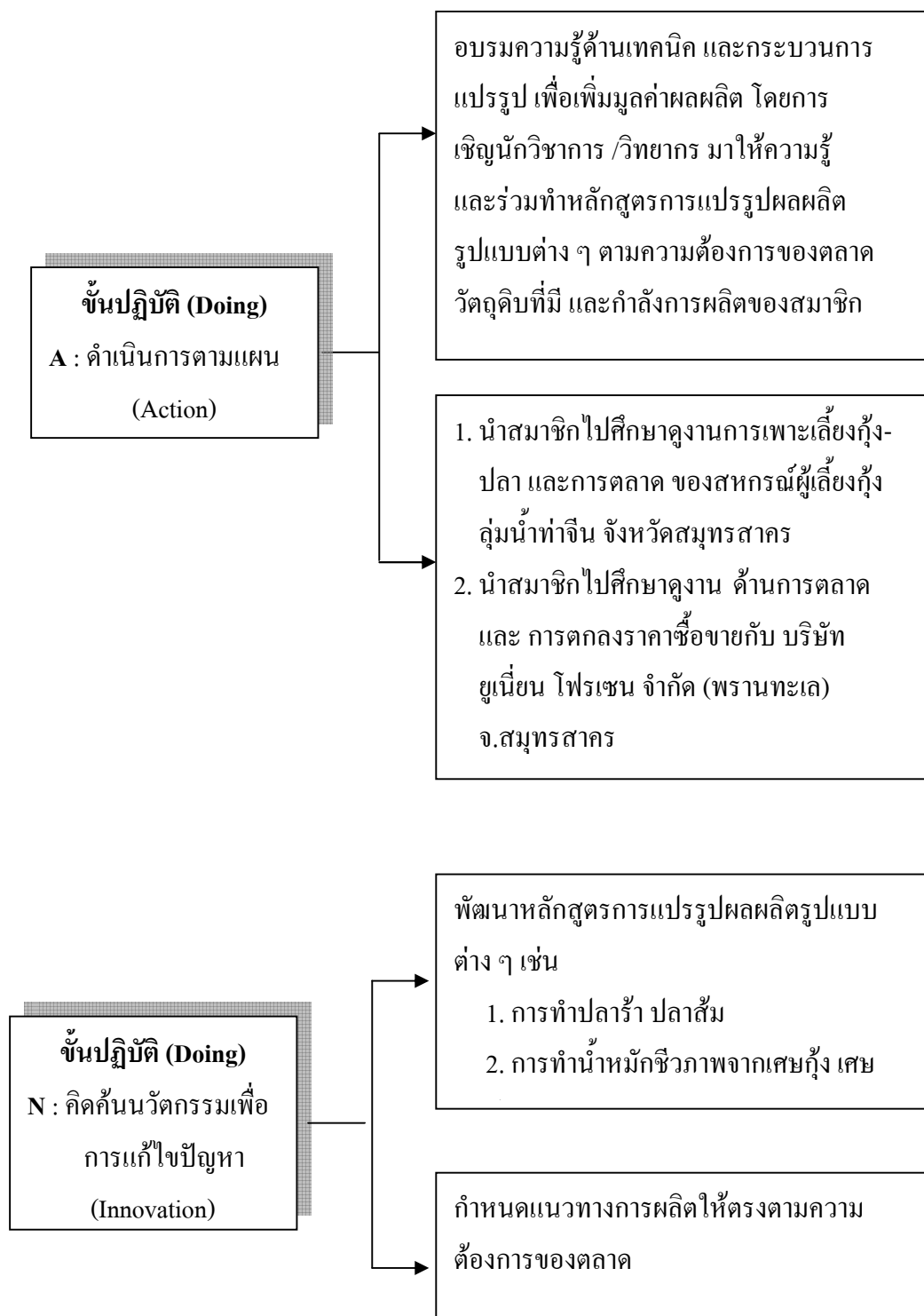
ปัญหา คือ ผลผลิตไม่ได้ราคา เนื่องจากขนาดของกุ้ง ปลา ไม่ตรงตามความต้องการของตลาด

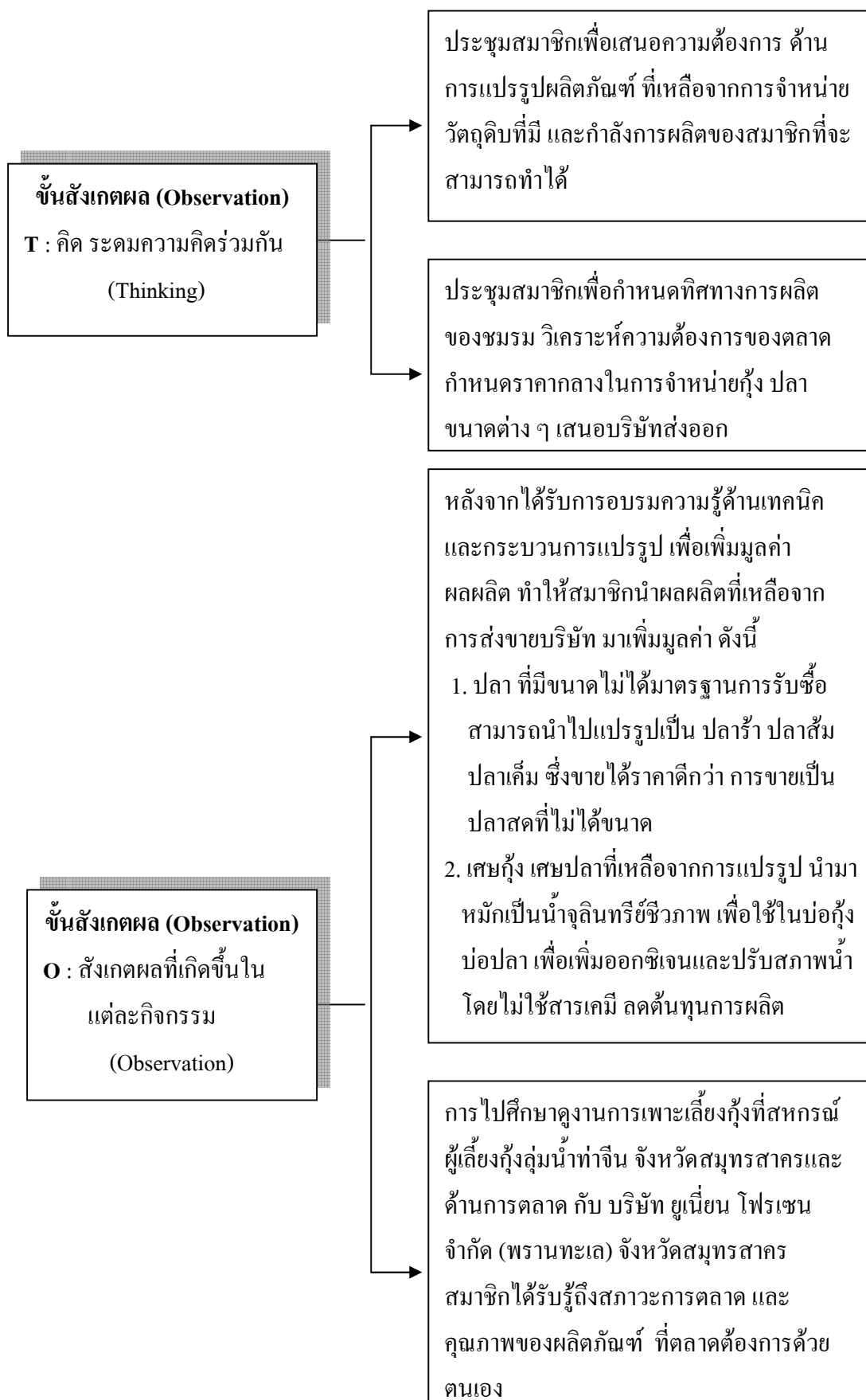
จากปัญหาดังกล่าว ได้นำรูปแบบ PANTONG Model มาใช้ในการแก้ไขปัญหา

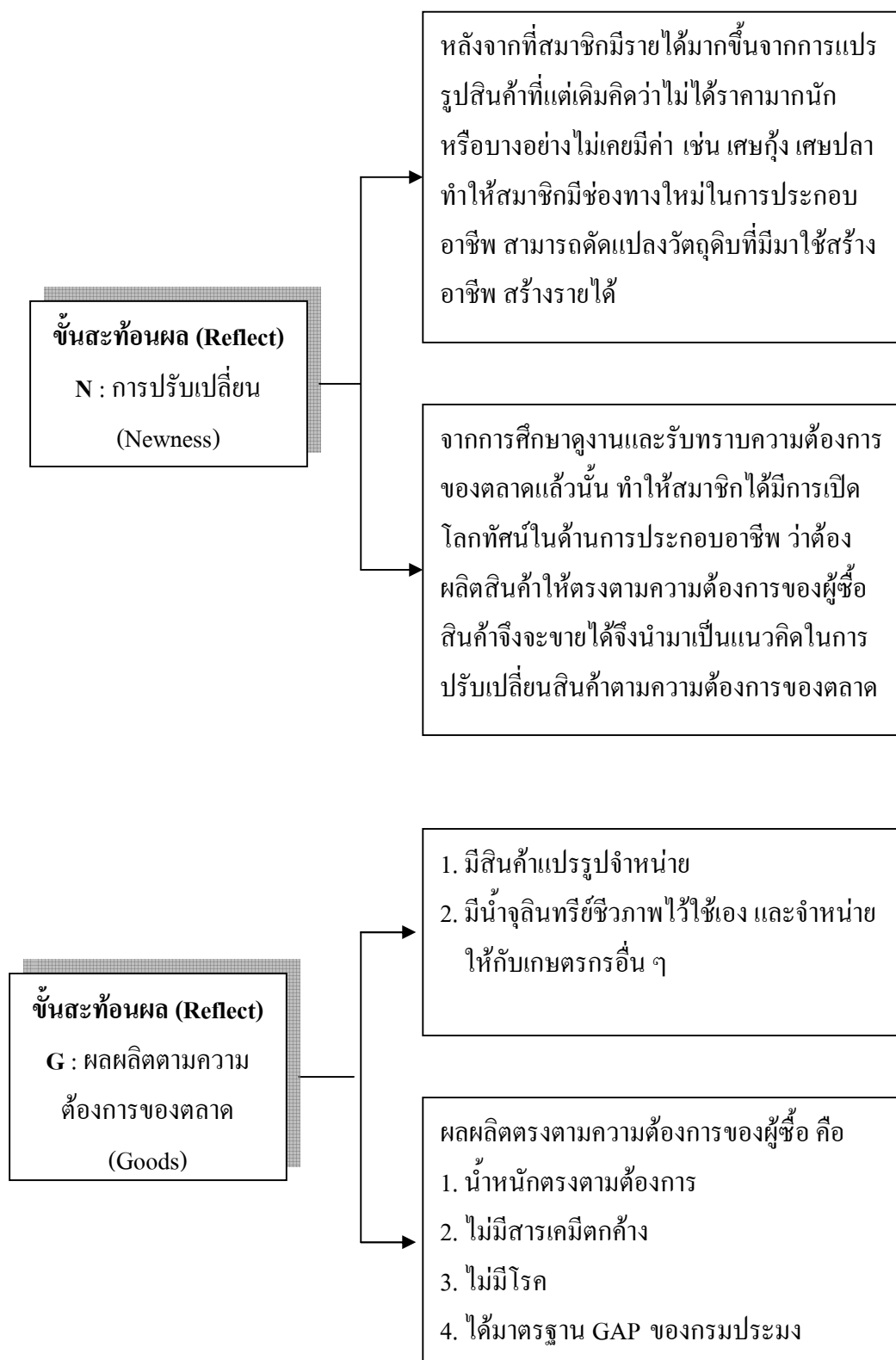
ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2549

จากการนำ PANTONG Model มาทดลองและประเมินผลการทดลอง เพื่อแก้ไขปัญหา
ได้ผลสรุป ดังนี้

ปัญหา คือ ผลผลิตไม่ได้ราคา เนื่องจากขนาดของกุ้ง ปลา ไม่ตรงตามความต้องการ
ของตลาด

แนวทางแก้ไข คือ

1. ศึกษาความต้องการของตลาด ให้สมาชิกทุกคนรับรู้ เข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพให้ได้
ตามที่ตลาดต้องการ

2. นำผลผลิตที่ไม่ได้ราคา มาเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูป

กิจกรรม

1. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ประสานนางสาวพรทิพย์ ชื่นบาน
นักวิชาการเกษตรจากสำนักงานเกษตรอำเภอพานทอง เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการแปรรูป
อาหาร การทำปลาร้า ปลาสาม ปลาเค็มแดดเดียวและนายสมบัติ กาญจนาศรภูมิปัญญาไทยด้าน
เกษตรกรรม ให้ความรู้เรื่องการทำน้ำจืดนทรีย์ชีวภาพ ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2549

2. สมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งตำบลบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ศึกษาดูงาน
การเพาะเลี้ยงกุ้งที่สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร บริษัท ยูเนี่ยน โฟรเซน จำกัด
(พรานทะเล) จังหวัดสมุทรสาคร ในวันที่ 15 มิถุนายน 2549 สมาชิกได้เห็นกลไกตลาด ได้รับฟัง
เหตุผล เงื่อนไขในการรับซื้อจากผู้รับซื้อโดยตรง

การประเมินผล

หลังจากได้รับการอบรมความรู้ด้านเทคนิค และกระบวนการแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
ทำให้สมาชิกเกษตรกรชมรมนำผลผลิตที่เหลือ ไม่ได้ขนาดจากการส่งขายบริษัท มาเพิ่มมูลค่า
โดยการแปรรูปเป็น ปลาร้า ปลาสาม ปลาเค็ม ซึ่งขายได้ราคาดีกว่า การขายเป็นปลาสดที่ไม่ได้ขนาด
และนำเศษกุ้ง เศษปลา ที่เหลือจากการแปรรูป นำมาหมักเป็นน้ำจืดนทรีย์ชีวภาพ ใช้ในบ่อกุ้ง
บ่อปลา เพื่อปรับสภาพน้ำแทนการใช้สารเคมี ทำให้สินค้าได้มาตรฐานการรับซื้อของบริษัท และ
เป็นการลดต้นทุนการผลิต

ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อการพัฒนาในครั้งต่อไป

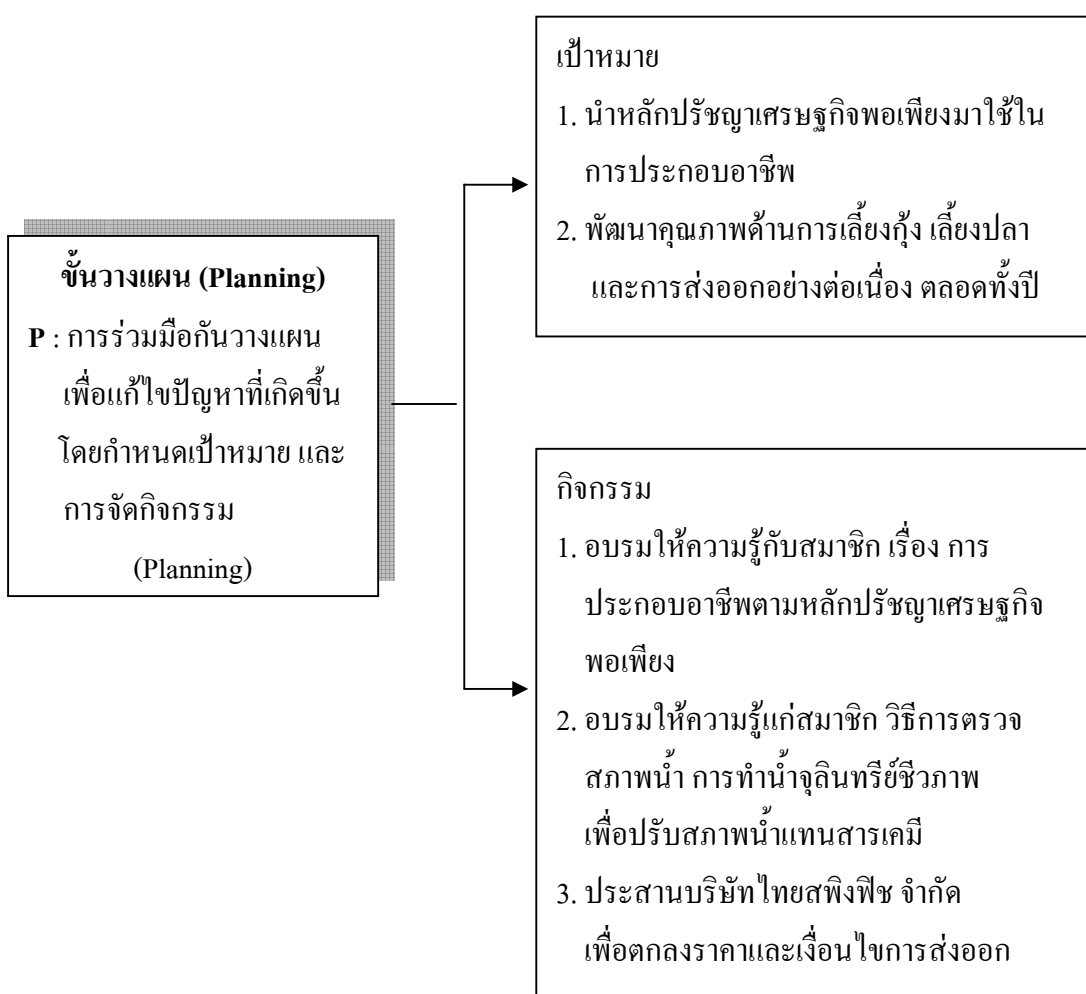
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสรุปผล
และวางแผนการพัฒนาในครั้งต่อไป พบว่า สมาชิกในชมรมเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับรายได้ไม่เพียงพอ
กับรายจ่าย และราคาผลผลิตไม่แน่นอน ทำให้เกิดปัญหาทั้งในกระบวนการบริหารชมรม ประชาน
ชมรมและสมาชิกชมรม จึงต้องการที่จะศึกษาเกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

อย่างจริงจัง เพื่อแก้ปัญหาและประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ จึงนำข้อมูลย้อนกลับนี้ไปใช้เป็น
 สิ่งที่ต้องดำเนินการในครั้งต่อไป

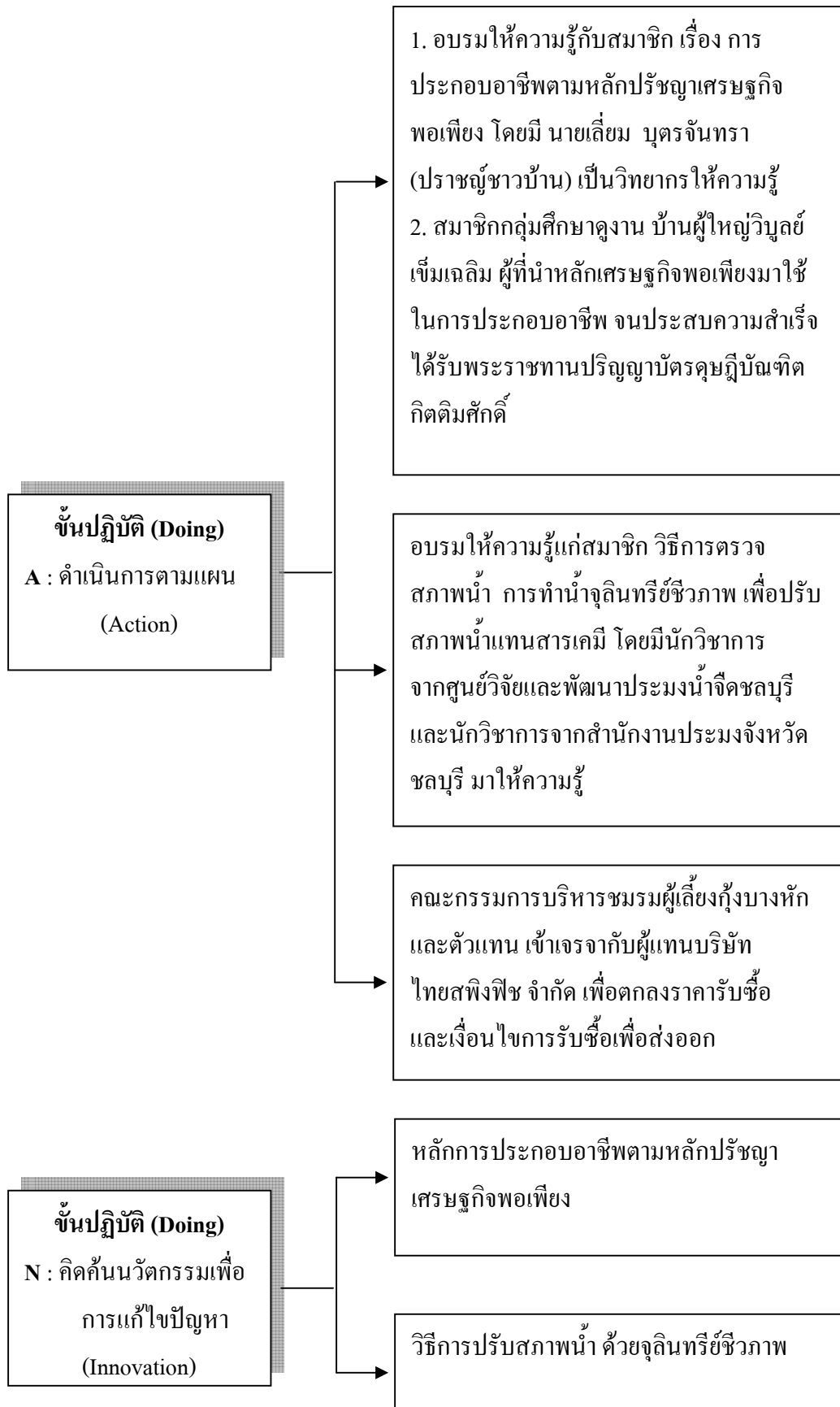
ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2550

จากข้อมูลย้อนกลับพบปัญหา คือ รายได้ในแต่ละปีของสมาชิกไม่พอกับรายจ่าย
 ราคาขายผลผลิตไม่แน่นอน

จากปัญหาดังกล่าว ได้นำรูปแบบ PANTONG Model มาใช้ในการแก้ไขปัญหา
 ดังภาพประกอบ 10

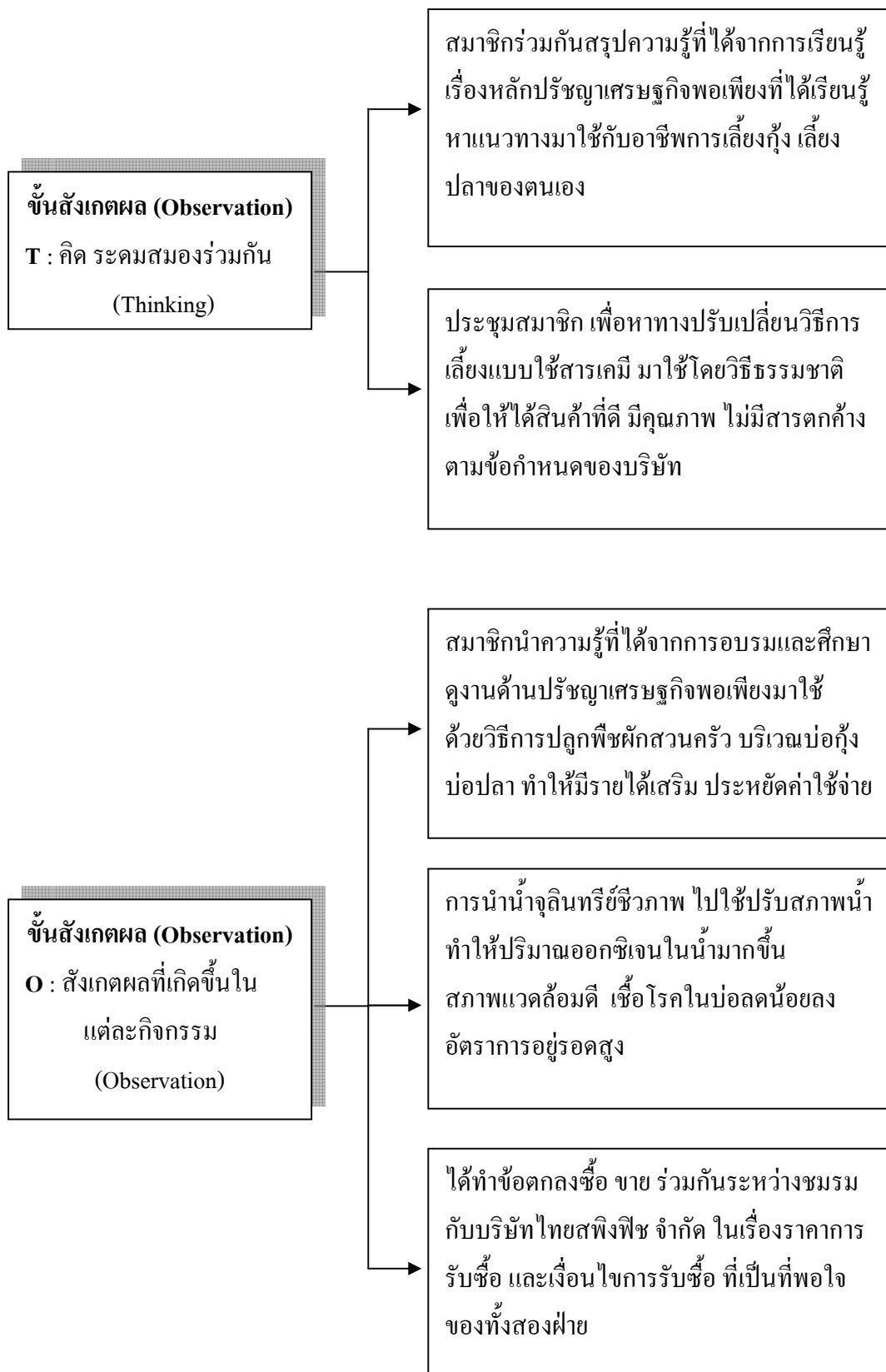

ภาพประกอบ 10 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2550

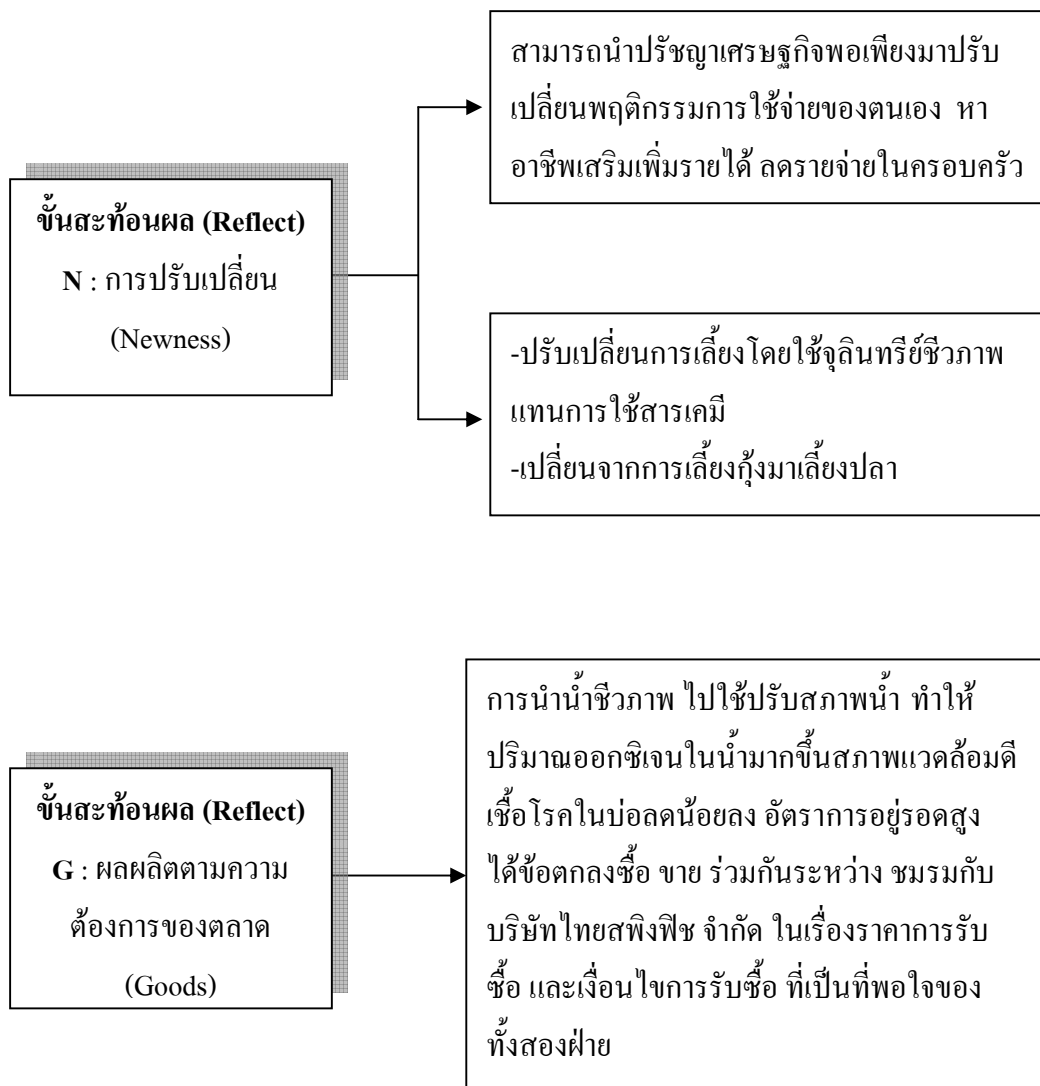

ภาพประกอบ 10 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2550 (ต่อ)

ภาพประกอบ 10 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2550 (ต่อ)

ภาพประกอบ 10 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2550 (ต่อ)

จากการนำรูปแบบ PANTONG Model มาทดลองและประเมินผล เพื่อแก้ไขปัญหา ได้ผลสรุป ดังนี้

ปัญหา คือ รายได้ในแต่ละปีของสมาชิกไม่พอกับรายจ่าย ราคาการขายผลผลิตไม่แน่นอน
แนวทางแก้ไข คือ

1. ปรับพฤติกรรมการใช้จ่าย โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้
2. ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ

กิจกรรม

1. อบรมให้ความรู้กับสมาชิกกลุ่ม เรื่อง การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีนายเลี่ยม บุตรจันทร์ (ปราชญ์ชาวบ้าน) เป็นวิทยากรให้ความรู้ วันที่ 24 พฤษภาคม 2550
2. สมาชิกกลุ่มศึกษาดูงานการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ณ บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ จนประสบความสำเร็จสามารถพึ่งตนเองได้
3. อบรมให้ความรู้แก่สมาชิก วิธีการตรวจสภาพน้ำ การทำน้ำจืดในทรีซีวีภาพ เพื่อปรับสภาพน้ำแทนสารเคมี โดยมีนักวิชาการจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดชลบุรี และนักวิชาการจากสำนักงานประมงจังหวัดชลบุรี มาให้ความรู้ในวันที่ 1-2 กรกฎาคม 2550
4. เจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ คณะกรรมการชมรมผู้เลี้ยงกุ้งตำบลบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ศึกษาดูงานและร่วมเสนอข้อตกลงเพื่อทำสัญญาการซื้อขายและส่งออก ในวันที่ 18 มิถุนายน 2550

การประเมินผล

นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ สมาชิกสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของตนเอง มีอาชีพเสริมโดยการปลูกพืชผักสวนครัว บริเวณคันบ่อ เป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในครอบครัว สมาชิกผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพ ตามที่บริษัทรับซื้อกำหนด ทำให้ผลผลิตขายได้ราคา

ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการพัฒนาในครั้งต่อไป

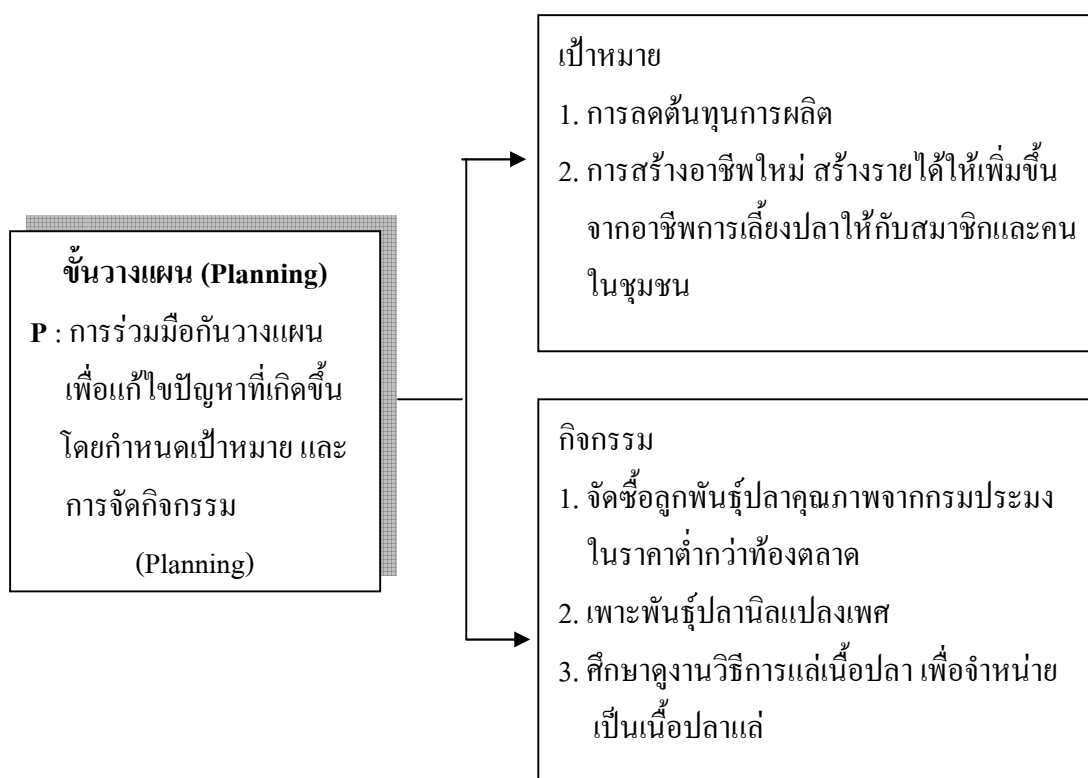
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสรุปผลและวางแผนการดำเนินการพัฒนาครั้งต่อไป พบว่า หลังการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เกษตรกรมีแนวคิดการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพดีขึ้น แต่การประกอบอาชีพก็ยังประสบปัญหาคือ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นตามสภาพการณ์ของโลก ทำให้

ต้องการที่จะลดต้นทุนในการผลิตในด้านต่าง ๆ และต้องการปรับเปลี่ยนจากการเลี้ยงกุ้ง มาเป็นการเลี้ยงปลา จึงต้องการศึกษาแนวทางเพื่อการพัฒนาในครั้งต่อไป

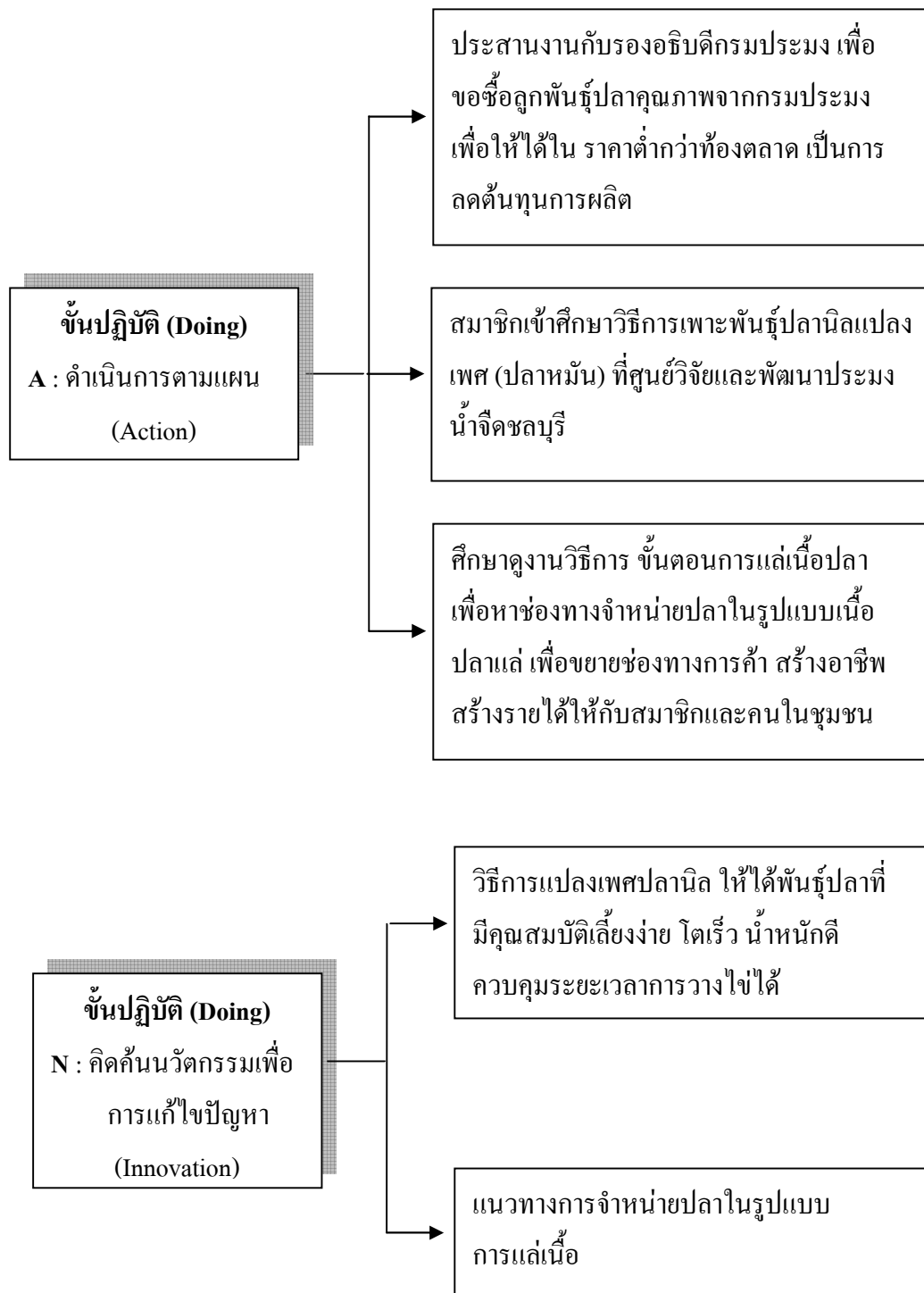
ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2551

จากข้อมูลย้อนกลับพบ ปัญหา คือ ต้นทุนสูง ทางเลือกในการจำหน่ายน้อย ต้องการเลี้ยงปลาแทนการเลี้ยงกุ้ง

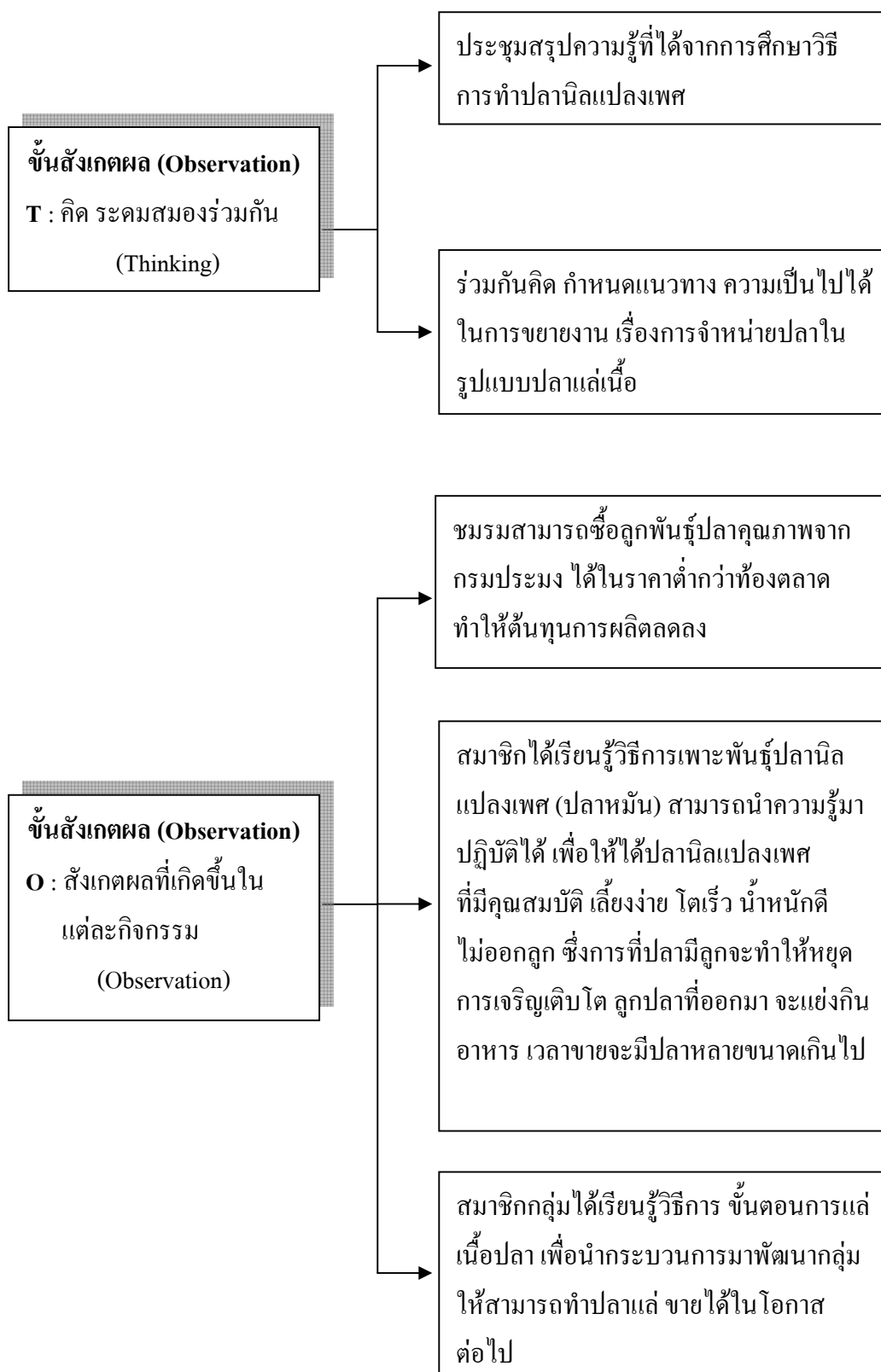
จากปัญหาดังกล่าว ได้นำรูปแบบ PANTONG Model มาใช้ในการแก้ไขปัญหา
 ดังภาพประกอบ 11

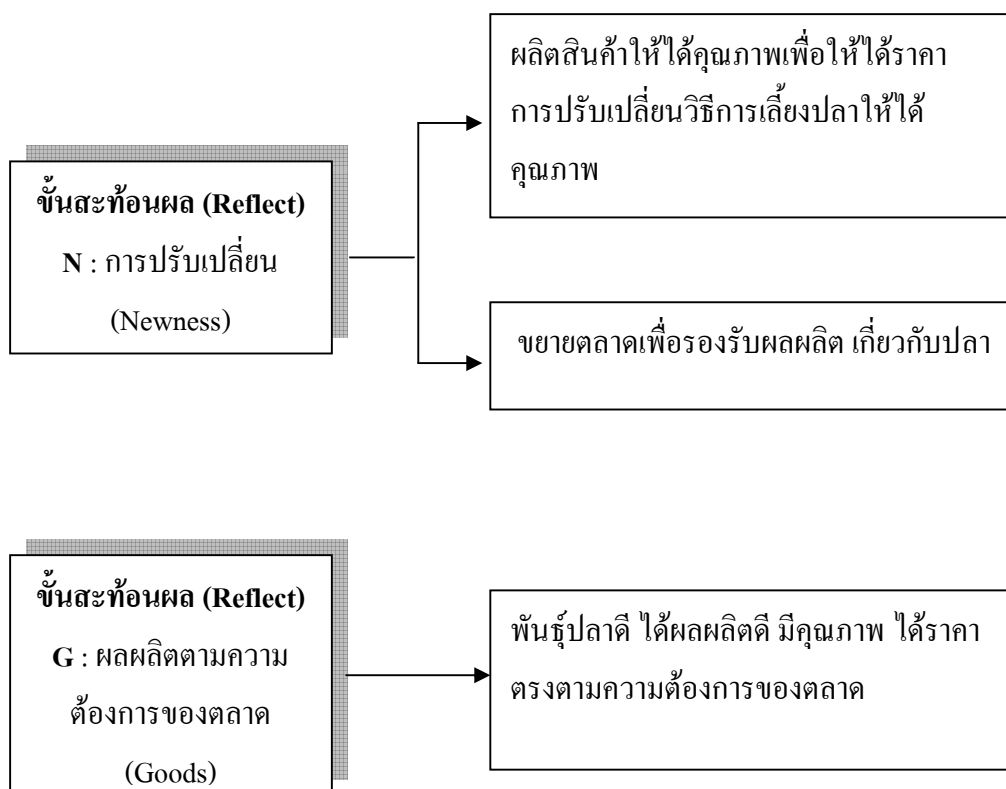

ภาพประกอบ 11 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2551

ภาพประกอบ 11 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2551 (ต่อ)

ภาพประกอบ 11 การแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model ปี พ.ศ. 2551 (ต่อ)

จากการนำรูปแบบ PANTONG Model มาทดลองและประเมินผลเพื่อการแก้ไขปัญหา
ได้ผลสรุป ดังนี้

ปัญหา คือ ต้นทุนสูง ทางเลือกในการจำหน่ายน้อย

แนวทางแก้ไข คือ

1. ลดต้นทุนการผลิต
2. จัดหาทางเลือกอื่น ๆ ในการค้า โดยเลือกที่จะเลี้ยงปลา

กิจกรรม

1. ประสานงานกับรองอธิบดีกรมประมง เพื่อขอซื้อลูกพันธุ์ปลาคุณภาพจากกรมประมง เพื่อให้ได้ราคาต่ำกว่าท้องตลาด เป็นการลดต้นทุนการผลิต
2. สมาชิกได้ไปเรียนรู้วิธีการเพาะพันธุ์ปลานิลแปลงเพศ (ปลาหมัน) ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2551 ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดชลบุรี สมาชิกนำความรู้มาปฏิบัติ โดยสามารถเพาะพันธุ์ปลานิลแปลงเพศ ที่มีคุณสมบัติ เลี้ยงง่าย โตเร็ว น้ำหนักดี ไม่ออกลูก ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงน้อย ลดต้นทุนการเลี้ยงได้มาก

3. ศึกษาคุณงานวิธีการ ขั้นตอนการแล่นือปลา เพื่อหาช่องทางจำหน่ายปลาในรูปแบบ เนื้อปลาแล่นือ เพื่อขยายช่องทางการค้า สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับสมาชิกและคนในชุมชน วันที่ 21 สิงหาคม 2551 ณ บริษัท เอ เค ซี จำกัด จังหวัดระยอง

การประเมินผล

สมาชิกได้พันธุ์ปลาที่ดี ราคาถูก เลี้ยงแล้วได้ผลดี ต้นทุนต่ำ มองเห็นมีช่องทาง และ ทางเลือกต่าง ๆ ในการตลาดมากขึ้น

ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาในครั้งต่อไป

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสรุปผล และวางแผนการพัฒนาครั้งต่อไป พบว่า ตลาดส่งออกปลา มีช่องทางที่ตลาดมีความต้องการสูง และเกษตรกรสามารถเลี้ยงปลา และกุ้งไปพร้อมกันได้ จึงเกิดแนวคิดที่จะศึกษาวิธีการเลี้ยงปลา ให้มีคุณภาพ รวมทั้งติดต่อกับบริษัทส่งออก ที่ต้องการให้ชมรมส่งปลาเพื่อการส่งออก รวมทั้ง การแปรรูปปลา ซึ่งเป็นข้อมูลในการพัฒนาครั้งต่อไป

การศึกษาผลการนำ PANTONG Model ไปใช้กับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เป็นขั้นตอนระยะหลังดำเนินการวิจัย (Post-research Phase) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกข้อมูล ระหว่างการทำกิจกรรม และสอบถามความพึงพอใจของสมาชิก การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม การเพิ่มของสมาชิก การขยายตลาด การแสดงผลงาน ต่อสาธารณชน และความยั่งยืนของอาชีพ จากสมาชิกกลุ่มและผู้นำกลุ่ม เพื่อให้ได้คำตอบใน ประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้ประชุมเชิงปฏิบัติการ มีผู้เข้าร่วมประชุมจาก 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่าย ชุมชนประกอบด้วยเกษตรกร ผู้นำชุมชน 2) ฝ่ายนักวิชาการ เครือข่าย ประกอบด้วย นักวิชาการ เกษตร นักวิชาการประมง วิทยากร บุคคล หน่วยงานเครือข่าย และ 3) ฝ่ายเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ ยังมีพ่อค้าและบริษัท ห้างร้านที่ทำการค้าด้านผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ร่วมด้วย มีผล การศึกษา ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ความพึงพอใจ
2. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้
3. การระดมสมาชิกเพิ่ม
4. การเชื่อมโยงเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน
5. การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน
6. การแสดงผลงานต่อสาธารณชน

จากการทดลองและประเมินผลการนำรูปแบบ PANTONG Model ไปใช้ จำนวน 3 ครั้ง นอกจากได้ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ตัวแปรที่ศึกษาในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ความพึงพอใจ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ การระดมสมาชิกเพิ่ม การเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน และการแสดงผลงานต่อสาธารณชน มีผลการศึกษา ดังนี้

1. ความพึงพอใจ

ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพตามรูปแบบ PANTONG Model สรุปได้ตามตาราง 4

ตาราง 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพตามรูปแบบ PANTONG Model

ที่	รายการความคิดเห็น	เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง (n = 21)		ระดับ ความพึงพอใจ
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านหลักสูตร				
1	กิจกรรมที่จัดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.24	0.21	ปานกลาง
2	เนื้อหาของหลักสูตรตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ	3.33	0.54	ปานกลาง
3	การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้รับบริการสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น	3.32	0.43	ปานกลาง
4	ผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดทำหลักสูตร	3.16	0.23	ปานกลาง
5	ผู้รับบริการสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.57	0.11	มาก
6	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม	3.51	0.45	มาก
7	ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตร	3.54	0.43	มาก
	รวม	3.38	0.23	ปานกลาง
ด้านวิทยากร				
8	วิทยากรมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรม	3.86	0.33	มาก
9	วิทยากรมีเทคนิค วิธีการในการจัดการเรียนการสอน	3.71	0.47	มาก
10	วิทยากรมีการใช้สื่อที่สอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรม	3.84	0.57	มาก
11	บุคลิกภาพของวิทยากร	3.43	0.44	ปานกลาง
	รวม	3.71	0.31	มาก

ตาราง 4 (ต่อ) ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพตามรูปแบบ PANTONG Model

ที่	รายการความคิดเห็น	เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง (n = 21)		ระดับ ความพึงพอใจ
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านบริการ				
12	สถานที่ในการจัดกิจกรรมเหมาะสม	3.76	0.39	มาก
13	การอำนวยความสะดวกของการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม (เช่น การบริการของเจ้าหน้าที่ อาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ)	3.52	0.51	มาก
	รวม	3.64	0.62	มาก
	รวมทุกด้าน	3.58	0.72	มาก

จากตาราง 4 พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง อำเภอพานทอง ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้ง บางหัก และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษาตามรูปแบบ PANTONG Model มีความพึงพอใจในภาพรวมระดับมาก ($\bar{X}=3.58$ S.D.= 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง มีความพึงพอใจด้านวิทยากร เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.71$ S.D.= 0.31) รองลงมาคือ ด้านบริการ ($\bar{X}=3.64$ S.D.= 0.62) และด้านหลักสูตร ($\bar{X}=3.38$ S.D.= 0.23) ตามลำดับ ส่วนค่า เบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าอยู่ระหว่าง 0.11 – 0.72 แสดงว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีความพึงพอใจใกล้เคียงกัน

2. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพานทอง ได้จัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ในเรื่องการพัฒนาแนวคิดการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน ชื่อหลักสูตรการอบรมและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับหลักการแนวคิด “พึ่งตนเอง” กลุ่มพัฒนาอาชีพชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก (ภาคผนวก ค) มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ได้เรียนรู้แนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้สมาชิกได้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และเพื่อให้สมาชิกมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางการเรียนรู้ในวิถีมุขมนตรี ผลการจัดกิจกรรมพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งเปลี่ยนแนวคิดจากการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช บริเวณบ่อเลี้ยงกุ้ง มาเป็นการปลูกพืชผักสวนครัวบริเวณบ่อเลี้ยงกุ้ง การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ น้ำจุลินทรีย์ เพื่อบำบัดน้ำเสีย และใช้ในบ่อเลี้ยงกุ้ง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของคันบ่อ มีการจัดระบบการใช้จ่าย โดยคำนึงถึงรายรับที่ได้รับมาและรายจ่าย การดำรงชีวิต

ความเป็นอยู่ของตนเองให้เหมาะสมพอดีกับสภาพเศรษฐกิจของตนเอง กินอยู่อย่างประหยัด
เหมาะสม รู้จักวางแผนชีวิต ยึดหลักการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย พอเพียง อยู่อย่างมีความสุข
นอกจากนี้ยังมีการแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อนบ้าน และมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การระดมสมาชิกเพิ่ม

จากการที่ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอพานทอง ร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย
ได้มีการประสานงานเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ให้ความรู้แก่สมาชิก
กลุ่ม นำสมาชิกไปศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำสมาชิกไปติดต่อประสาน
งานและตกลงราคา กับสถานประกอบการ เพื่อการส่งออก ทำให้สมาชิกมีความรู้ มีแนวทาง
ในการพัฒนาอาชีพ จนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเข้มแข็ง กลุ่มพัฒนา
อาชีพมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของชุมชน ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งเห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่ม
ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ จึงได้ทำการประชาสัมพันธ์ เพื่อรับสมาชิกโดยการแจ้งผู้นำชุมชน
และผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก เข้าร่วมประชุม
นำเสนอผลการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้ชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น
รายละเอียดตามตาราง 5

ตาราง 5 แสดงจำนวนสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-พ.ศ. 2551

ปี พ.ศ.	จำนวนสมาชิก (คน)
2547	31
2548	46
2549	83
2550	83
2551	88

ในปี พ.ศ. 2551 เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งตำบลบางนาง ได้เข้าร่วมกิจกรรมอีกจำนวน 23 คน
ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่าย และการระดมสมาชิกเพิ่ม

4. การเชื่อมโยงเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน

ในการหาแนวทางการเชื่อมโยงเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน หรือการขยายตลาด
ให้กับ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ผู้วิจัย ได้ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจาก
3 ฝ่าย

คือ 1) ชุมชนประกอบด้วยเกษตรกร ผู้นำชุมชน 2) นักวิชาการ เครือข่าย ประกอบด้วย นักวิชา การ เกษตร นักวิชาการประมง วิทยาการ บุคคล หน่วยงานเครือข่าย 3) ผู้วิจัย และ เจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ และบริษัทไทยสฟริงฟิช จำกัด บริษัทยูเนี่ยน โฟรเซน โปรดักส์ จำกัด (พรานทะเล) ตกลงราคาซื้อ ขายกุ้งและปลาเพื่อการส่งออก เงื่อนไขเพื่อการส่งออก ทำให้ผลผลิตของกลุ่มมีตลาดเพื่อการ ส่งออก คือตลาดทางยุโรปซึ่งมีความต้องการมาก และให้ราคาดี อีกทั้งนักวิชาการด้านการเกษตร ยังให้ความรู้เรื่องการแปรรูปอาหารเพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการประกอบอาชีพด้วย ทำให้ เกษตรกรมีช่องทางในการส่งออก และมีอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากผลผลิตของกลุ่ม ได้รับการรับรองมาตรฐานว่าไม่มีสารเคมีตกค้าง (ภาคผนวก ง) ซึ่งตรงกับเงื่อนไขของบริษัทส่งออก ทำให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการมาก แต่สิ่งที่ต้องคำนึง คือ เกษตรกรต้องผลิตกุ้ง หรือ ปลา ให้ได้จำนวน ที่บริษัทส่งออกต้องการ และต้องตรงกับช่วงเวลาที่ต้องส่งออก ซึ่งปัญหานี้ เกษตรกรต้องนำมา วางแผนร่วมกัน ในการเลือกช่วงเวลาในการเลี้ยง หรือปริมาณที่ต้องปล่อยกุ้งหรือปลา ในแต่ละบ่อ ไม่ให้ตรงกัน เพื่อมีผลผลิตส่งออกได้ตลอดช่วงเวลา ผลของการวางแผนการดำเนินงานเพื่อการ ส่งออก ทำให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตเพื่อการส่งออก แสดงดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงการจำหน่ายผลผลิตส่งออกของชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก

ปี พ.ศ.	รายการ	จำนวน (กิโลกรัม)	รวมเป็นเงิน(บาท)
2549	ปลานิล กุ้ง	207,000	6,831,000
2550	ปลานิล กุ้ง	226,800	7,872,400
2551	ปลานิล กุ้ง	305,900	9,402,800
	รวม	739,700	24,106,200

5. การประกอบอาชีพที่ยั่งยืน

การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ทำโดยใช้รูปแบบ PANTONG Model และการใช้ กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มาใช้โดยผู้สนับสนุนทั้ง 3 ฝ่ายให้การสนับสนุน ทำให้ เกษตรกรมีแนวทางในการประกอบอาชีพ มีตลาดการค้าที่แน่นอน ไม่ถูกพ่อค้าคนกลางมากคราหา ผลผลิต นอกจากนี้ยังมีการแบ่งปันทรัพยากรต้นทุนในการผลิต เช่น วัสดุที่ใช้ในการทำปุ๋ยน้ำ ชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ น้ำจุลินทรีย์ เพื่อบำบัดน้ำเสีย และ ใช้ในบ่อเลี้ยงกุ้ง อีกทั้งแรงงานที่ใช้ใน การจับสัตว์น้ำ เกิดการพบปะพูดคุยปัญหาทั้งในด้านการผลิตการจำหน่าย รวมทั้งแก้ปัญหาชุมชน ด้านอื่น ๆ มีการขยายเครือข่ายระหว่างชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มจากการศึกษา

ดูงาน การประชุมระหว่างสมาชิก เกษตรกรกับผู้นำ อันเป็นการผนึกกำลังกันจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนา อาชีพที่ยั่งยืน ซึ่งผลจากการดำเนินการของกลุ่มและเปรียบเทียบกับกลุ่มพัฒนาอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่มีการรวมกลุ่ม พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก มีความยั่งยืนและมีพัฒนาการจากการประกอบอาชีพที่ดีขึ้นตามลำดับ มีกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน

6. การแสดงผลงานต่อสาธารณชน

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชมรมผู้เลี้ยงกุ้งบางหัก เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาศึกษาดูงานกิจกรรม และผลผลิตของกลุ่ม (ภาคผนวก ข) ประธานกลุ่มคือ นายพรชัย บัวประดิษฐ์ได้รับเชิญเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เป็นการแสดงผลงานต่อสาธารณชน รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลผลิตของกลุ่มที่มีคุณภาพ การบริหารจัดการของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จด้วยความร่วมมือของบุคคล หน่วยงาน เครือข่ายต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง (ภาคผนวก จ)